

Habsburg Ottó:

Budapesten kezdődött

Amikor 1956 november 4.-e hajnalán Hruscsov hadai megindultak Magyarország ellen, a Nyugaton sokan voltak, akik titokban vagy nyíltan - a szabadságharcosokat bírálják. Azt mondták, hogy a magyarok forrófejűek. Hogy "mérséklettel" és "diplomáciával" többet érhettek volna el. Ami történt, mondták, azért nemcsak az orosz tankok felelősek, hanem, legalább is részben, azok is, akiket ezek a tankok eltapostak.

Tíz év választ el bennünket ettől az eseménytől. Lassan kellő távlattal rendelkezünk és ma már megvan a lehetőségünk arra, hogy történelmi ítéletet alkossunk. Történelmi ítélet csakis nagyobb, átfogó időszak felett mondható. Aki egy eseményt magában a történés órájában igyekszik megítélni, magára veszi a tévedés kockázatát.

Ebben az értelemben a magyar forradalom akkori bírálóinak az ítéletét már ma, a jövőben pedig méginkább, kellő értékére szállíthatjuk le. Nyugodtan mondhatjuk, hogy felfogásuk, helyzetmegítélésük a pillanat békaperspektívájában született, és ezért nem ismerték fel a Budapest utcáin lezajlott események nagy történelmi jelentőségét.

Bármily keserű is a számunkra, tíz esztendő, amely az egyes ember életében hosszú időszak, történelmileg nézve alig több a pillanatnál. Az emberi fejlődés hullámlázása hosszú évtizedekre terjed; az okozati összefüggéseket csak egy-egy nemzedék élettartamán át ismerhetjük fel a maguk teljességében.

Csak így lehet 1956 világtörténelmi jelentőségét felmérni. A magyar forradalom olyan erőket hozott mozgásba, amelyeknek a hatása még csak ezután mutatkozik meg a maga valójában.

1956 novemberében általában elkerülte a figyelmet egy tény, amely pedig ma már az események egyik legdöntőbb hajtóereje. Abban a nyilatkozatban, amellyel Hruscsov a magyarországi bevonulást megindokolta, hivatkozott

a kínai párt Központi Bizottságának a jóváhagyására. Annak idején ezt a kommunista szolidaritás normális gesztusának tekintették. Valójában azonban ez Ázsia első megmozdulása volt Európa felé. Az a tény, hogy az oroszoknak a kínaiakra kellett hivatkozniok ahhoz, hogy hadseregüket Nyugaton bevethessék, új korszak kezdetét jelezte. Ettől az órától kezdve a Sárga Birodalom súlya nyomasztó zálogként nehezedik a szovjet politikára. Ha nincs a magyar forradalom, ha ez a forradalom nem teremt kényszerhelyzetet, akkor még évekig eltartott volna, amíg az orosz-kínai konfliktus mai terjedelmében kibontakozik. És végeredményben ez a konfliktus az, amely a nemzetközi, a kelet-nyugati enyhülést lényeges mértékben előmozdítja.

De legalább ilyen fontos egy másik tény is. Budapest utcáin nemcsak magyar életek estek áldozatul, összeomlott valami más is: a szovjet birodalom legfontosabb dogmái. 1956-ig Közép- és Kelet-Európa kommunista gazdasági szilárdan meg voltak győződve arról, hogy rendszerük belsőleg megdönthetetlen. Azt hitték, hogy a kommunizmus, ahol egyszer uralomra jutott, soha többé nem omolhatik össze, legfeljebb külső háború mérhet rá, csapást. Budapest bebizonyította az ellenkezőjét. És ettől a pillanattól kezdve a totalitárius diktátorok kénytelenek voltak sokkal nagyobb mértékben tekintettel lenni a közvéleményre, mint addig. És ez volt az első lépés a policentrizmus felé.

Budapest döntő mértékben meggyengítette a Szovjetunió Jaltában megteremtett óriás-birodalmát. És hogy ez a forradalom nem gyakorolt még nagyobb és kézzelfoghatóbb hatást, az nagy mértékben a nyugati politika gondolat-szegénységével magyarázható. A nyugati politika elmulasztotta a felkínálkozó hatalmas lehetőségek kihasználását. De ennek ellenére a keleti blokk lazulása folytatódik és ez a magyarságnak köszönhető, a magyarságnak és a többi közép-európai népnek, amely a szabadság reményét nem adta fel.

Ha egyszer megírják a kommunista világbirodalom felemelkedésének és bukásának a történetét, az egyik legfontosabb fejezet címe így hangzik: "Budapesten kezdődött." Ezt már ma megállapíthatjuk. Magyarországon 1956-ban olyan erők jöttek mozgásba, amelyeket nem lehet többé feltartóztatni. Budapest halottai nem haltak hiába.